

Redaksioneel

Ronel Foster (gasredakteur)

Net soos die vorige uitgawe van *T.N&A*, bevat hierdie uitgawe 'n aantal artikels oor die literêre grensverkeer tussen Afrikaans en Nederlands. Die artikels is oorspronklik gepubliseer in die vakwetenskaplike publikasie *Toenadering: Literair grensverkeer tussen Afrikaans en Nederlands / Toenadering: Literêre grensverkeer tussen Afrikaans en Nederlands* (2012), met Yves T'Sjoen en Ronel Foster as redakteurs. Die uitgewer is Acco in Leuven en Den Haag. *Toenadering* is 'n tweede publikasie met komparatistiese artikels oor die Afrikaanse en Nederlandstalige letterkundes. Die eerste is in 2009 ook deur Acco uitgegee, met die titel *Over grenzen: Een vergelijkende studie van Nederlandse, Vlaamse en Afrikaanse poëzie / Oor grense: 'n Vergelykende studie van Nederlandse, Vlaamse en Afrikaanse poësie*. Die redakteurs was Ronel Foster, Yves T'Sjoen en Thomas Vaessens. Sekere van die artikels van *Over grenzen / Oor grense* is ook opgeneem in twee uitgawes van *T.N&A*: in die tweede nommer van sowel 2006 as 2008. Waar *Over grenzen / Oor grense* artikels bevat oor poësie ná 1945, is *Toenadering* nie genre- of periodespesifiek nie.

Die eerste artikel in hierdie uitgawe, dié van Annemiek Recourt en Ena Jansen, bied 'n oorsig van die eerste jaar van Jan Greshoff (1888-1971) in Suid-Afrika. Hierdie vyftigjarige Nederlandse digter, kritikus en tydskrif-redakteur vertrek in Mei 1939 na Kaapstad, waar hy hom vestig. Die redes vir sy vertrek was nie slegs die vrees vir 'n moontlike oorlog nie, maar ook omdat die joernalistiek 'n uitwerking op sy poësie gehad het en omdat hy 'n afsku gehad het van die verval van waardes wat deur die bevolkingsgroei veroorsaak is. In Suid-Afrika is hy hartlik deur jong Afrikaner-digters en -joernaliste ontvang. Hoewel Greshoff die res van sy lewe in Suid-Afrika gewoon het en as intermediêr tussen die Afrikaanse en Nederlandse literêre velde opgetree het, het hy nooit werklik tuis gevoel in Suid-Afrika nie. Dit wil voorkom asof Greshoff se buitelandersposisie veroorsaak is deur sy negatiewe (en taamlik stereotipiese) siening van die Afrikaner-kultuur. Op 'n dieper vlak spruit sy ontheemding waarskynlik uit die verlies van die ou idee van Europa wat vir goed na die Tweede Wêreldoorlog verdwyn het.

Die volgende drie artikels bied voorbeelde van beïnvloeding deur (veral) Nederlandse skrywers. Ingrid Glorie betoog in haar artikel dat hoewel Jan F.E. Celliers (1865-1940) binne die Afrikaner-nasionalistiese diskoers van sy tyd dikwels bestempel is as "volksdigter", sy gedigte duidelike spore van ander literêre tradisies vertoon. Daar word ondersoek ingestel na Celliers se literêre opvoeding, eerstens in die klaskamers van Nederlandse onderwysers in die destydse Transvaal, en later tydens sy vrywillige ballingskap in Europa ná die Suid-Afrikaanse Oorlog. Met gebruikmaking van die polisisteamteorie word sowel gepubliseerde as minder bekende argivale dokumente geanaliseer. Dit blyk duidelik dat Celliers dit as sy roeping beskou het om 'n volwaardige Afrikaanse letterkunde te help ontwikkel, maar dat hy weinig belanggestel het in die herkoms van die voorbeelde en modelle wat daarvoor nodig was.

Heilna du Plooy onderneem 'n ondersoek na die invloed van die Nederlandse simbolis J.H. Leopold (1865-1925) op die Afrikaanse digter T.T. Cloete (1924-). In 1959, twintig jaar voor sy debuut, skryf Cloete 'n essay met as titel "J.H. Leopold oor die dromende denke". Hierdie artikel word as vertrekpunt benut om enkele gedigte van die twee digters te vergelyk en om die ooreenkomste tussen hul poëtikas te bespreek. Alhoewel Cloete se poësie as postmodernisties en as intertekstueel kompleks beskou word, en alhoewel die twee digters ver van mekaar verwyder is in tyd en ruimte, deel hulle belangrike poëtikale sieninge. Cloete vind sowel tematies as stilisties aansluiting by Leopold. Enkele van die terugkerende motiewe wat belig word, is – naas die "dromende denke" – die vormbewustheid, die vrouefiguur en die onvoltooidheid.

In die vorige uitgawe van *T.N&A* verskyn 'n artikel deur Ronel Foster oor drie Afrikaanse herskrywings van Martinus Nijhoff se bekende gedig "Impasse", wat in 1935 verskyn het en wat hy telkens herskryf het. Die drie Afrikaanse herskrywings is dié van T.T. Cloete (1982), Merwe Scholtz (1986) en Daniel Hugo (2002). In hierdie uitgawe van *T.N&A* word aandag bestee aan vyf Nederlandse herskrywings. Vier van hierdie gedigte is geskryf deur bekende digters, naamlik Chrétien Breukers (2005/2007/2010), Ronald Ohlsen (2007/2009), Alfred Schaffer (2008) en K. Michel (2009), terwyl die vyfde voorbeeld dié is van 'n minder bekende digter, Areth (Thera Heemskerk) (2008) – die enigste vrouedigter. Ondersoek word ingestel na die aard van die impasse in die onderskeie herskrywings en na die wyse waarop die herskrywers die Nijhoff-bronteks(te) approprieer, individualiseer en parodieer. Die polemiese inslag van die herskrywings word ook verken. As teoretiese begroning word Simon Dentith se *Parody* (2000) benut.

Die volgende twee artikels is resepsiestudies. Yves T'Sjoen wil met sy artikel 'n voorbeeld bied van 'n resepsieondersoek van die poësie van twee Afrikaanse digters in die Nederlandse taalgebied, wat tot verdere navorsing sou kon lei. Op grond van 'n empiriese resepsiestudie en 'n hermeneutiese benaderingswyse probeer hy om die aanwesigheid en die kritiese ontvangs van die poësie van Sheila Cussons (1922-2004) en Wilma Stockenström (1933) in die Nederlandse taalgebied te omskryf en te bekomentarieer. T'Sjoen ondersoek die literêr-institusionele rol van die vertalers Gerrit Komrij en Robert Dorsman, wat deur middel van hul antologieë "simboliese waarde" toegeken het aan onderskeidelik Cussons en Stockenström. Uit die navorsingsbevindinge kan afgelei word dat die sogenaamde pioniersrol van die twee Nederlandse vertalers by die bekendmaking van die werk van hierdie twee digters aan 'n Nederlandse leserspubliek genuanseer behoort te word.

Noudat slapende honde (2008) van Ronelda S. Kamfer is die eerste enkelbundel van 'n swart Afrikaanse vrouedigter wat by 'n gevestigde uitgewershuis verskyn en ook een van slegs enkele Afrikaanse poësiëdebute van die afgelope jare wat in Nederlands vertaal is. Binne hierdie konteks stel Nina Botes ondersoek in na die gunstige resepsie van die bundel in Suid-Afrika en die Lae Lande. Die bundel word eerstens in die Afrikaanse poësiëtradisie geposisioneer binne die konteks van die swart Afrikaanse letterkunde as

'n mineurletterkunde en 'n vroulike tradisie, terwyl die Nederlandse vertaling binne die konteks van die vertaling van Afrikaanse poësie debute gesitueer word. Tweedens word die verskillende gronde waarop die gunstige resepsie berus, ondersoek met inagneming van die wyses waarop Kamfer se aansluiting by en uitbreiding van die Afrikaanse kanon sowel beklemtoon as verswyg word. Dit blyk dat die mineurtoon die kern van die gunstige oordele in die Lae Lande vorm, terwyl die politieke en maatskaplike elemente van die bundel in die Suid-Afrikaanse resepsie onderbelig word ten gunste van estetiese oordele.

Die laaste bydrae is tematies van aard en handel oor trauma, religie en literatuur. Ter inleiding beweer Chris van der Merwe dat die onlangse geskiedenis van sowel Nederland as Suid-Afrika gekenmerk word deur 'n gebrek aan singewende kollektiewe narratiewe. Die narratief van Nederland as “gidsland van die wêreld” met sy voorbeeld van 'n liberale demokrasie en 'n sekulêre toleransie in 'n multikulturele samelewing, kom toenemend onder druk. Dieselfde geld die narratief van Suid-Afrika as 'n harmonieuse “reënboognasie”. In die eksistensiële vakuum wat gevolglik ontstaan het, speel die religie 'n belangrike rol – 'n rol wat in sowel die Nederlandse as die Afrikaanse literatuur weerspieël word, maar wat deur literatore verwaarloos word. Drie romans word bespreek: *Knielen op een bed van violen* deur Jan Siebelink, *Specht en zoon* deur Willem Jan Otten en *Wederkoms* deur Louis Krüger. Siebelink se roman toon aan dat 'n skrikwekkende variant van godsdiens die oorsaak kan wees van groot trauma, terwyl die ander twee romans suggereer dat religie 'n hoopgewende en helende funksie in traumatiese omstandighede kan wees.

Hartlike dank aan al die binne- en buitelandse keurders, sowel as aan Madaleine du Plessis (Afrikaanse teksversorger), Els van Damme (Nederlandse teksversorger) en Christa van Zyl (grafiese ontwerper). Die omslagontwerp van hierdie uitgawe van T.N&A sluit by die vorige aan ten einde die verband tussen die twee te beklemtoon.

Universiteit van Stellenbosch